

Renata Stanek-Kozłowska

Rozumienie piękna przez młodych użytkowników języka

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (38-39), 123-130

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozumienie piękna przez młodych użytkowników języka

Celem artykułu jest pokazanie, jak rozumieją pojęcie piękna uczniowie klas drugich III Liceum Ogólnokształcącego nr 3 w Katowicach i II Liceum Ogólnokształcącego w Będzinie. Badania ankietowe przeprowadziłam na przełomie maja i czerwca 2007 roku. Zapytałam 160 respondentów (105 dziewcząt, 55 chłopców), co to jest piękno. Zanim przejdę do omówienia wyników ankiety, chcę przedstawić słownikowe, psychologiczne i filozoficzne rozumienie piękna.

Według Bogusława Dunaja piękno jest „zespołem cech wywołujących przyjemne wrażenia estetyczne; też szczególna wartość moralna”¹. Z kolei Witold Doroszewski podaje, że piękno jest to „zespół cech takich jak proporcje kształtów, harmonie barw, dźwięków, który sprawia, że coś się podoba, budzi bezinteresowny zachwyt, także duża wartość moralna”².

Autorzy *Encyklopedii psychologicznej* uważają, że „przeżywanie piękna jest to szczególna właściwość psychiki polegająca na zdolności człowieka do reagowania na różnorodne zjawiska świata natury i świata człowieka w kategoriach podobań się lub niepodobań się. Zaangażowane są tu zarówno bodźce i reakcje natury sensorycznej, zmysłowej, jak też dzieła sztuki”³. Z przeżywaniem piękna wiążą się takie pojęcia, jak: wrażliwość estetyczna, doznanie piękna, recepcja sztuki, kontemplacja estetyczna czy przeżycie estetyczne.

Człowiek posiada naturalną skłonność ku temu, co piękne, co się podoba, co przynosi satysfakcję estetyczną, pobudza naszą wrażliwość. Z drugiej strony przeżywanie piękna ma charakter wyuczony (proces wychowania estetycznego, styl życia, obyczaj społeczny, upodobania).

Rozważania dotyczące piękna spotykamy w dziełach starożytnych myślicieli, od dialogów Platona począwszy.

Interesująca jest również definicja zawarta w *Małym słowniku terminów i pojęć filozoficznych*. Pierwsze znaczenie piękna jest subiektywne i odnosi się do wartości estetycznej, szczególnie ładności, wdzięku, śliczności, wzniosłości. Drugie znaczenie jest potoczne, ogólne, mieści się w grupie

¹ B. Dunaj, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 746.

² W. Doroszewski, *Słownik języka polskiego*, t. 6, Warszawa 1964, s. 364.

³ *Encyklopedia psychologiczna*, red. W. Szewczuk, Warszawa 1998, s. 198.

wartości moralnych i utylitarnych⁴. Z kolei *Słownik pojęć filozoficznych* traktuje piękno jako podstawową wartość estetyczną, czyli cechę przedmiotu estetycznego, która „przyciąga uwagę podmiotu i wywołuje w nim podziw i uznanie”. Przedmiotem estetycznym może być dzieło sztuki, ale także świat w swej całości, człowiek, natura czy wytwory techniki. Jedni uważali, że piękne jest to, co ma właściwe proporcje, musi być w dobrym gatunku, musi odznaczać się szczególnym blaskiem, jeszcze inni łączyli umiar, kształt i ład⁵. Natomiast Władysław Tatarkiewicz zwraca uwagę na różnorodność piękna. Wymienia on dzieła sztuki, widoki natury, piękne ciała, głosy, myśli, piękne przedmioty. Wskazuje też na dwuznaczność piękna „w szerszym znaczeniu zaliczamy do niego wszystko, co oglądamy, słuchamy, wyobrażamy sobie z upodobaniem, uznaniem, a więc także to, co wdzięczne, subtelne, funkcjonalne; natomiast w innym, węższym znaczeniu nie tylko nie uważamy wdzięku, subtelności, funkcjonalności za właściwości piękna, lecz je wręcz pięknu przeciwstawiamy [...] Piękno w szerokim znaczeniu obejmuje wdzięk i subtelność, piękno w wąskim przeciwnie im. Korzystając z tej dwuznaczności, można powiedzieć, że piękno jest kategorią piękna”⁶. Takie rozumienie piękna pociąga za sobą potrzebę zestawienia go z wypowiedziami młodzieży.

Który ze sposobów myślenia jest najbliższy badanej grupie? Przystąpmy więc do omówienia ankiet.

Piękno wydaje się trudne do zdefiniowania. W opinii badanych:

- to coś, co nam się podoba i jesteśmy tym zachwyceni,
- jest pojęciem nieokreślonym,
- pojęciem niemającym ścisłej definicji,
- dla każdego znaczy coś innego,
- jest czymś wyjątkowym,
- jest jedynym w swoim rodzaju,
- jest czymś niepowtarzalnym,
- jest czymś pozytywnym,
- jest czymś abstrakcyjnym,
- jest czymś uroczym,
- to coś idealnego,
- to coś dobrego,
- wyzwala pozytywne uczucia u odbiorcy,
- to niezwykle wydarzenie bądź zjawisko, które wywiera wpływ na nas,
- jest czymś wzbudzającym zachwyt,
- to uczucie wyższe uznawane ogólnie za pozytywne,
- to coś, co sprawia, że na moment zapominamy o troskach dnia codziennego,

⁴ *Mały słownik terminów i pojęć filozoficznych*. 1983. s. 272.

⁵ *Słownik pojęć filozoficznych*, red. W. Krajewski, Warszawa 1996, s. 150.

⁶ W. Tatarkiewicz, *Dzieje sześciu pojęć – sztuka – piękno – forma*, Warszawa 1978, s. 202.

- piękno to cecha wyjątkowa, wyróżniająca kogoś,
- to wszystko, co wzbudza podziw i szacunek,
- piękno to szlachetność, dobro, ciepło, uroda wewnętrzna, siła, prawda,
- to radość, miłość, cudowność.

Na podstawie powyższych definicji można stwierdzić, że piękno jest abstrakcyjne, pozytywne, wyjątkowe, niepowtarzalne, a zarazem nieokreślone. Badania dowiodły, że jest ono postrzegane jako wartość ogólna – pozytywna. Wiąże się często z wartością estetyczną, tj. z podejściem do piękna w kategorii sztuki, a mianowicie obrazu, rzeźby, muzyki, słowa. Dowodem na taki sposób rozumienia piękna są poniższe wypowiedzi respondentów, które można następująco pogrupować:

1. Piękno jako wartość estetyczna

- jest to pewna subiektywna idea,
- coś, co powszechnie uważane jest za piękne,
- wartość estetyczna pozwalająca na wyzwolenie pozytywnych emocji i uczuć w ludziach, ściśle łączące się z prostotą,
- to coś, co potrafi zachwycić, wzruszyć swojego obserwatora,
- coś, co wpisuje się w kanon wspaniałych rzeczy: coś co przypada nam do gustu,
- coś, co wzbudza podziw,
- to delikatność, subtelność obrazu, dźwięku, słowa,
- estetyka, wzór: zależy od sposobu patrzenia na pewne rzeczy,
- jest to określenie czegoś, co bardzo nam się podoba, czego pragniemy,
- jest czymś, co cenimy, coś, co nas bardzo zachwyca czy też zadziwia,
- wartość estetyczną zewnętrzną oraz wartość duchową,
- to ogół norm wizualnych, które są szalenie różne dla poszczególnych jednostek,
- ogólna wartość estetyczna występująca w każdej dziedzinie życia ludzkiego, oraz we wszystkim, co nas otacza,
- jest to coś ładnego, wywołującego pozytywne wrażenia,
- jest to coś wyjątkowego,
- jest to coś ładnego,
- coś co przyciąga uwagę i zachwyca, każdy w inny sposób postrzega piękno,
- jest czymś wyjątkowym, jedynym w swoim rodzaju, czymś niepowtarzalnym,
- jest walorem estetycznym, każdy piękno interpretuje na własny sposób, jest ono względne,
- jest estetyką, każdy inaczej je pojmuje,

Na podstawie przywołanych przykładów piękno staje się wartością względną, pozytywną, związaną z emocjami, uczuciami, które działają, zachwycają, wzruszają, wzbudzają podziw człowieka.

2. Piękno jako obraz, rzeźba, słowo

- piękno to coś, co odzwierciedla pewne kanony sztuki,
- piękno kojarzy się ze starożytnością, gdzie zarówno malarstwo, rzeźba, architektura były klasycznie doskonałe,
- coś, co wpisuje się w kanon wspaniałych rzeczy,
- piękno to sztuka,
- coś, co potrafi zachwycić, wzruszyć obserwatora,
- coś, co wzbudza podziw i zachwyt,
- to delikatność, subtelność obrazu, słowa, posiada wartości pozytywne,
- piękno cieszy nasze oczy, uszy,
- to słowa piękne, wyjątkowe, delikatne, pełne wdzięku
- piękno to literatura, szczególnie poezja
- piękno sztuki, rzeźby, architektury
- piękno to świetny film,
- piękno widziane (oceniają oczy)
- obrazu.

Z licznych wypowiedzi respondentów wynika, że piękno odnajdujemy w literaturze, poezji, patrząc na rzeźbę, oglądając film.

3. Piękno jako muzyka

- taniec,
- to delikatność, subtelność dźwięku,
- piękno cieszy nasze uszy,
- piękno słyszalne (piękno muzyki, np. Mozart).

Ankietowani zauważyli, że piękny jest taniec, dźwięk, ponieważ wprawia nas w dobry nastrój i czyni ludzi szczęśliwymi.

4. Piękno jako osoba (piękno zewnętrzne i piękno wewnętrzne)

- piękno to człowiek, osoba, która nam się podoba,
- coś, co potrafi zachwycić obserwatora,
- coś, co przypada nam do gustu,
- idealny wygląd,
- atrakcyjność fizyczna,
- coś, co nas czaruje,
- cieszy nasze oczy,
- subiektywnie postrzegane osoby mające magnetyczny, dobry wpływ na danego człowieka,
- coś, co podoba się indywidualnej jednostce,
- może być w ludziach, uczuciach, czynach,
- osoba wyjątkowa dla obserwatora,
- zbiór wartości i cech fizycznych oraz psychicznych, tworzących pozytywny obraz człowieka,
- zespół cech wyglądu lub cech zachowania, które sprawiają, że coś jest dobre, ładne, przyjemne,
- to cecha, która posiadają ludzie, których widok cieszy nasze oczy
- to uroda, wygląd,

- coś uroczonego w wyglądzie zewnętrznego,
- idealny wygląd,
- wyglądem zewnętrznym osobami, które są atrakcyjne z wyglądu,
- jest to coś uroczonego z wyglądu zewnętrznego,
- coś, czego wygląd jest nieporównywalnie ładniejszy od innych rzeczy
- charakteryzuje urodę, osobę,
- to opis stanu fizycznego, najczęściej odnosi się do wyglądu zewnętrznego,
- ogół pozytywnych rzeczy lub osoby uznawane za atrakcyjne dla oka,
- zespół cech fizycznych i psychicznych bardzo pozytywnych,
- coś, co powoduje, że z przyjemnością na kogoś patrzymy,
- atrakcyjność fizyczna,
- coś, co jest atrakcyjne,
- coś uroczonego z wyglądu wewnętrznego,
- coś dobrego,
- to uwydatnienie dobrych cech, nie tylko ludzkich,
- charakteryzuje dobro, przyjaźń,
- opis czyjś stan psychiczny,
- piękno nie musi być materialne,
- coś, co każdy człowiek w sobie posiada, ale nie zawsze potrafi je odkryć,
- ogół pozytywnych cech charakteryzujących osobę, dobrze świadczących o osobie,
- ogół pozytywnych wartości, które może posiadać człowiek,
- wyznacznik, który pomaga ocenić drugą osobę pod kątem piękna wewnętrznego,
- wartość moralna,
- pewna cecha, kojarząca się pozytywnie,
- szlachetność, dobro, ciepło, uroda, wewnętrzna siła, prawda, radość, miłość, cudowność,
- coś, co daje nam radość,
- wartości, dla których żyjemy,
- wartość, którą mogą posiadać osoby lub rzeczy,
- jedna z najbardziej cenionych wartości, zawierająca w sobie wszystkie najlepsze cechy człowieka,
- wartość, którą posiada człowiek żyjący w zgodzie ze sobą, ze swoimi zasadami, pełny miłości, dobroci, promieniujący radością i uśmiechem,
- cecha sprawiająca, że z przyjemnością na kogoś patrzymy, przebywamy w takim otoczeniu,
- coś, co wywołuje pozytywne emocje, sprawia, że chcemy z nim obcować,
- wartość, która wzbudza naszą wrażliwość,
- atrakcyjność duchowa,
- to idealność, którą każdy ma w sobie,

- piękno wewnętrzne – dusza,
- to zespół cech, wartości, które nas przyciągają,
- osoba, która wzbudza naszą wrażliwość, sprawia, że, ktoś się podoba
- subiektywna cecha, indywidualna w odbiorze.

Zaprezentowane wypowiedzi młodzieży świadczą, że piękno może odnosić się także do osoby. Łączą je z idealnym, czarującym wyglądem zewnętrznym, atrakcyjnością fizyczną, która zachwyca i przyciąga oczy. Jest ono też równoznaczne z dobrem moralnym (zasady postępowania, dobre życie, wrażliwość ludzka), duchowym (prawda, wnętrze człowieka, dusza), społecznym (miłość, przyjaźń).

5. Piękno jako uczucie

- piękno pozwala na wyzwolenie pozytywnych emocji i uczuć w ludziach, ściśle wiąże się z prostotą,
- coś, co pobudza uczucia wyższe,
- coś ładnego, wywołującego pozytywne wrażenie,
- najbardziej chcemy przebywać z „pięknem”, jego obecność sprawia nam radość, uspokaja, skupia nasz wzrok na sobie, jest pozytywnym odczuciem,
- jako zespół cech zewnętrznych i wewnętrznych budzących pozytywne odczucie natury estetycznej lub psychologicznej,
- jest to coś, co wywołuje pozytywne emocje, sprawia, że chcemy z nich obcować, każdy chce się nim otaczać, coś, do czego wszyscy i wszystko dąży
- wywołuje pozytywne emocje,
- rzeczy, które napawają miłym odczuciem,
- wywołuje w nas poczucie komfortu, zadowolenia,
- to subiektywne odczucie tego, co sprawia przyjemność, uszczęśliwia,
- to stan, do którego dążymy.

Na uwagę zasługuje fakt, że wśród badanych znaleźli się ci, którzy piękno umieszczają w grupie pozytywnych, konkretnych uczuć: radości, zadowolenia, przyjemności, czy też szczęścia.

6. Piękno jako zjawisko

- piękne natury,
- piękno krajobrazu.
- przyroda, która mnie otacza,
- to zachody słońca nad morzem
- tęcza, która zwiastuje nadzieję,
- burza, w czasie której otwiera się niebo,
- majowy, ciepły deszcz,
- pachnąca, pełna kwiatów łąka,
- piękno to poranna rosa, kiedy wychodzimy z domu
- jest we wszystkim, co nas otacza, np. rozkwitające wokół drzewa kwiaty
- wydarzenie bądź zjawisko, na które pod względem swojej pozytywnej niezwykłości nie ma wpływu czas,
- coś, co potrafi zachwycić, wzruszyć swojego obserwatora,

- to coś, co sprawia, że coś nam się podoba,
- wzbudza podziw i zachwyt, rzecz, która wzbudza naszą wrażliwość, sprawia, że, coś się nam podoba,
- to coś, co budzi, wywołuje pozytywne odczucia natury estetycznej lub psychicznej,
- coś ładnego, wywołującego pozytywne wrażenie.

Ankietowani kojarzą piękno ze zjawiskami przyrodniczymi. Nie tylko je zauważają, ale też kontemplują, zachwycają się nim w życiu codziennym. Piękna jest dla nich tęcza, majowy deszcz, zachody słońca.

Na podstawie wstępnej analizy pojęcia piękna nasuwają się następujące wnioski, iż jest ono:

1. wieloaspektowe,
2. różnorodne,
3. wartością ogólną,
4. wartością estetyczną,
5. uczuciem (obiektywne, subiektywne odczucie),
6. stanem,
7. postawą.

Piękno dotyczy konkretnej osoby, rzeczy, zjawiska, dzięki czemu staje się ponadwymiarowe i niezwykle. O jego sile i potędze świadczy fakt, że piękno w opinii badanych jest wartością i uczuciem pozytywnym. Świadczy to o dużej wrażliwości respondentów i ich głębokim widzeniu piękna nie tylko zewnętrznego, ale szczególnie tego, które nosimy w sobie. O pięknie należy mówić też jako o poczuciu, odczuciu i uczuciu.

Bibliografia

- Doroszewski W., *Słownik języka polskiego*, t. 6, Warszawa 1964.
- Dunaj B., *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996.
- Duvignaud J., *Socjologia sztuki*, tłum. I. Wojnar, Warszawa 1970.
- Encyklopedia psychologiczna*, red. W. Szewczuk, Warszawa 1998.
- Eseje o pięknie. Problemy estetyki i teorii sztuki*, red. M. Gołaszewska, Warszawa–Kraków 1988.
- Graff P., *Pojęcie przedmiotu estetycznego w najnowszej polskiej refleksji nad sztuką*, „Studia Estetyczne” 1982.
- Ingarden R., *Przeżycie, dzieło, wartość*, Kraków 1966.
- Jaroszyński P., *Spór o piękno*, Kraków 2002.
- Kuczyńska A., *Piękno – mit i rzeczywistość*, Warszawa 1972.
- Morawski S., *O pięknie*, „Przegląd Humanistyczny” 1966, nr 5.
- Morawski S., *Zmierzch estetyki – rzekomy czy autentyczny?*, Warszawa 1987.
- Tatarkiewicz W., *Dzieje sześciu pojęć – sztuka – piękno – forma*, Warszawa 1978.
- Tatarkiewicz W., *Droga przez estetykę*, Warszawa 1972.

Tatarkiewicz W., *Historia estetyki*, t. 1–2, Wrocław–Kraków 1960, t. 3. Wrocław 1967.

Summary

The aim of this article is to show the notion of beauty is understood by students (2nd and 3rd year of secondary school) and how it can be applied to school practice.